

Troms og Finnmark MDG Valgprogram 2023 - 2027

Innhold

Innhold	2
Derfor er det viktig at du stemmer grønt!	3
Natur, klima og miljø	4
Areal	4
Infrastruktur: Samferdsel	4
Infrastruktur: Energi	6
Folkehelse, idrett og friluftsliv	7
Skole og opplæring	8
Næringsutvikling	9
Landbruk, utmark og reindrift	10
Fiskeri	11
Havbruk	12
Olje-, gass- og mineralutvinning	13
Reiseliv	14
Kultur og kreative næringer	15
Beredskap	17

Derfor er det viktig at du stemmer grønt!

Miljøpartiet De Grønne vil skape et samfunn hvor vi har gode liv uten at vi ødelegger for andre. Norge står ved et veiskille, der langsiktig trygghet, frihet og velferd for alle står på spill. Vi er nødt til å ta et oppgjør med målet om å hele tiden produsere mer for å kjøpe og så kaste mer. Miljøpartiet De Grønne vil bygge framtidens samfunn på fornybare ressurser, uten å ødelegge naturgrunnlaget vi alle er avhengige av for å overleve.

Miljøpartiet De Grønne vil ha et Norge der unge ikke blir syke av prestasjonsjag og kjøpepress. Vi vil ha levende lokalsamfunn der færre er ensomme, og der vi har mer tid til venner og familie. Ungene skal kunne leke trygt ute og sykle til skolen i frisk luft. Vi skal fortsatt kunne gå tur i gammel skog og fiske i fjorden. Dyra i havet skal ikke kveles av plast. Vi vil skape et Norge som kjemper mot klimaendringer og tap av natur, som tar globalt ansvar for at færre drives på flukt, og sikrer gode liv også for de som kommer etter oss.

Det skal være enklest og billigst å velge miljøvennlig, uansett hvor du bor. Vi vil gi byen og bygdene tilbake til menneskene.

Ingen klarer å nå målene alene. Vi er avhengig av hverandres kreativitet og samarbeidsevne. I næringslivet, politisk og administrativt. Dette vil MDG legge til rette for.

Natur, klima og miljø

Areal

Vi har en klimakrise og en naturkrise, og FNs naturpanel slår fast at naturlige økosystemer og biologisk mangfold er en forutsetning for å kunne håndtere klimakrisen. Så mye som 30-50% av alle landområder og havområder må bevares for at dette skal være mulig. Det betyr at vi ikke bare må slutte å ødelegge natur, men vi må også begynne å restaurere det som allerede er ødelagt. Vi ønsker å ta initiativ til etablering av flere vernede land- og sjøområder. Vi vil i tett samarbeid med kommunene jobbe for en styrking av kunnskap om naturmangfold og økosystemer.

Arealendringer er i dag hovedårsaken til at arter blir utryddingstruet. For Troms og Finnmark er det nå nesten 500 arter som står i fare for å dø ut. Det trengs derfor en bevisst strategi for å bevare økosystemer. For vårt fylke betyr dette konkret at vi ikke kan fortsette å fylle igjen fjærområder langs kysten, dumpe gruveavfall i fjorder, eller blokkere høyfjellsplatå med infrastruktur, vannkraftmagasiner eller vindturbiner. Det viktigste virkemidlet på kort sikt vil være å innføre krav til naturregnskap i alle kommuner, og i tillegg krav til positiv arealregnskap i planlegging. Det vil også få konsekvenser for byutvikling der det ikke lenger skal være greit med byspredning i natur- og landbruksområder, men i stedet stimuleres til tettere urbane strukturer. Slik vil kostnader til infrastruktur spares, og muligheter for bedre kulturliv og sosial sameksistens bli bedre.

Miljøpartiet De Grønne mener at Statsforvalteren gjør en viktig jobb med å støtte og kontrollere lokaldemokratiet. Fylkeskommunen bør tildeles ansvar og midler for å kunne støtte kommuner i jobben med å utarbeide gode og oppdaterte planer. Mange kommuner sliter i dag med mangelfulle ressurser og kompetanse på planarbeid og gjeldende lovverk.

Infrastruktur: Samferdsel

Tilrettelegging for samferdsel og kommunikasjon er en av fylkeskommunens hovedoppgaver. Miljøpartiet De Grønne prioriterer i de fleste tilfeller vedlikehold av eksisterende tilbud høyere enn store nyinvesteringer. Det betyr at vi prioriterer trafikksikkerhetstiltak som ras- og flomsikring og vedlikehold av veibane og veiskulder, framfor utvidet trafikkapasitet og økt hastighet. Vi er langt unna nullvisjonen for skadde og drepte i trafikken; det viser at dette arbeidet må prioriteres.

Vi mener at det er svært viktig med tiltak for å øke bruken av kollektivtilbud i fylket, samt at alle som ønsker å reise på en miljøvennlig måte, bør få mulighet til det, uansett om man bor i byen eller på bygda.

Vi ser samtidig at vi står overfor noen store retningsvalg når det kommer til hvilke energibærere vi skal bruke, hvordan vi skal produsere energien vår og hvilke investeringer i infrastruktur som må til.

I erkjennelse av at vi står overfor både en klimakrise og en naturkrise i verden, stiller vi spørsmål ved både veksten i energiforbruket og tap av natur som følger med. Vi må sette grenser både for hva vi skal satse på og hvor fort det skal skje.

Miljøpartiet De Grønne vil

- stå for et løft for bruk av kollektivtrafikken, med et mål om at kollektivreiser skal være et reelt alternativ for flere enn i dag, blant annet gjennom å tilrettelegge bedre for pendlere.
- støtte tiltak som fører til forbedret kollektivtilbud og lavere priser på kollektivreiser. Vi vil legge til rette for en sterkere involvering av byene når det gjelder utforming av busstilbudet.
- sikre gratis kollektivtransport til elever også utenom skoletid, for å forhindre at elever mister muligheten til å være en del av et ungdomsmiljø.
- at alle skolebarn skal ha en trygg skolevei.
- jobbe for å få bedre lademuligheter for elbiler i distriktene.
- vri bruken av fylkeskommunale veimidler over på å få oppgradert eksisterende veier og løse problemer med skredsikring og tunneler. Det innebærer å si nei til nye store veiprosjekter.
- arbeide for å etablere et jernbanetilbud i Nord-Norge med jernbanetraséer som ivaretar naturhensyn og dyrelivet gjennom bruk av viltkorridorer og viadukter og der det er et nært samarbeid med reindriftnæringen.
- prioritere å få mer gods over på jernbane og skip, som et ledd i arbeidet med nullvisjonen for skadde og drepte på veiene i Troms og Finnmark.
- sørge for å få evaluert og eventuelt reversert tillatelsen til modulvogntog som ble gitt i 2020.
- videreføre arbeidet med en satsing på elektriske fly knyttet til kortbanenettet i Nord-Norge.
- videreføre satsing på lavutslipps- og fossilfri drift av buss, hurtigbåter og ferger.
- videreføre satsing på elektriske kjøretøy, og sørge for at også vi i nord skal nyte godt av elbilfordeler.
- ha flere og tryggere gang- og sykkelveier for å ivareta myke trafikanter. I tettbebygde områder og byer må det tilrettelegges for at gående og syklende skal prioriteres ved nye tiltak, framfor bilister.
- vurdere klimagassregnskap på forskjellige asfalttyper ved nye prosjekter.
- i samarbeid med kommunene kartlegge behovet for klimatilpasning av eksisterende infrastruktur (veier, bygg etc).

Infrastruktur: Energi

Miljøpartiet De Grønne mener at vi må basere oss på fornybare ressurser - også innen energi. Her må vi finne løsninger som gir minst mulig tap av natur og biologisk mangfold. Energiforbruket må tøyles, og vi ser på energiøkonomisering og småskalaproduksjon av strøm i form av solcelleanlegg på bygninger (tak og vegger på boliger og industri- og forretningsbygg) og mindre vindmøller knyttet til f.eks. gårdsanlegg og fiskebruk, som deler av løsninga.

Energiforbruket er i ferd med å ta igjen produksjonen, noe som betyr at vi ikke kan bruke knappe ressurser på for eksempel kryptovaluta eller elektrifisering av olje- og gassvirksomhet. Om vi likevel ser at kapasitetsøkning er helt nødvendig, så må vi velge energiløsninger som gir god forsyningssikkerhet og der vi unngår å bygge ned naturområder eller forbruker store naturressurser i form av for eksempel metaller eller skog.

Det har en egenverdi å desentralisere energiproduksjon for å unngå sårbarhet. Å hjelpe husstander med energiøkonomisering og egenproduksjon av energi er derfor noe vi jobber for. Der vi er nødt til å investere i linjenett og ny kraftproduksjon så må det skje med minst mulig tap av natur, og med en vilje til å gjøre tiltak på en måte som er bra for dyreliv og natur.

Miljøpartiet De Grønne vil

- gjøre det enkelt for privatpersoner, borettslag og bedrifter å levere energi til strømmettet, og satse på desentralisert produksjon og energilagring i form av f.eks. energibrønner.
- si nei til all vindkraft som innebærer tap av beiteland, naturområder og biologisk mangfold, og styre eventuelle vindkraftsatsinger inn mot områder som allerede har et industrialisert preg.
- si nei til svært energikrevende industriprosjekter som krypto-utvinning eller elektrifisering av olje- og gassinstallasjoner, og heller lede energibruken inn mot videreforedling av råvarer og andre prosjekter som gir flere lokale arbeidsplasser.
- ha mer effektiv styring av produksjon og lagring av energi på tvers av selskaper og produksjonssystemer - f.eks. ved regulert vannkraftproduksjon og magasininfylling koordinert opp mot omskiftelig vindkraftproduksjon.
- at desentraliserte og småskala energianlegg på eksisterende bygninger må kunne etableres gjennom forenklete godkjenningsordninger.
- sørge for at vi har støtteordninger som gjør at vanlige husholdninger kan energiøkonomisere og produsere energi.
- jobbe for at det blir lønnsomt å effektivisere eksisterende vannkraftverk, men ikke ved nye oppdemninger og endring av elveløp. Vi vil ha tydelige krav til minstevannføring basert på biologisk forsvarlighet.
- forvalte skogen på en måte som gir godt biologisk mangfold og lokal produksjon av råvarer både til materialer og energi.

- støtte prosjekter på lite utnyttede kilder til fornybar energi, som tidevann, bølger, havvind og jordvarme.
- jobbe for grunnrentebeskatning og hjemfallsordninger for alle typer arealkrevende energiproduksjon. Disse ordningene må innrettes slik at miljøvennlige løsninger favoriseres.
- sørge for at alle prosesser rundt etablering av ny kraftproduksjon eller industri har gode høringsprosesser og åpne møter der innbyggere og næringsliv kan stille spørsmål og fremme forslag.

Folkehelse, idrett og friluftsliv

God helse er grunnlaget for et godt liv, og god folkehelse er et felles samfunnsansvar. Troms og Finnmark har naturgitte forutsetninger for å kunne drive aktivt friluftsliv både sommer og vinter. Det skjer best gjennom fysisk utfoldelse, og Miljøpartiet De Grønne vil i størst mulig grad tilrettelegge for kroppslig aktivitet og utfoldelse som ikke ødelegger sårbar natur. Vi ønsker ikke økt omfang av

motorisert ferdsel som setter varige spor. Videre er det en prioritet med gode arenaer og tilbud for breddeidrett for barn og unge, men også for voksne og eldre. Det er en særskilt prioritet at mennesker med nedsatt funksjonsevne skal kunne drive aktiv idrett og friluftsliv.

Miljøpartiet De Grønne vil

- tilrettelegge for fysisk aktivitet i naturområder i byer og befolkningstette områder.
- tilrettelegge for aktivt friluftsliv som ikke medfører skade på natur eller reduserer naturopplevelsen for andre.
- begrense motorisert ferdsel i natur til det som er helt nødvendig for reindriftsnæringen, samt drift og vedlikehold av for eksempel turisthytter, og av stier som er tilrettelagt for mennesker med nedsatt funksjonsevne.
- prioritere breddeidrett og friluftsliv for barn og ungdom.
- støtte idretts- og friluftaktiviteter for eldre og mennesker med nedsatt funksjonsevne.
- støtte opp om egenorganiserte aktiviteter, som for eksempel friluftsliv, sykling og skigåing.
- sikre et desentralisert og lett tilgjengelig idretts- og friluftstilbud, for å motvirke barnefattigdom og sosial ekskludering.

- etablere tilbud om utstyrsbank der barn og unge kan låne utstyr til idrett og friluftsliv i alle kommuner i Troms og Finnmark.
- at flere grupper skal kunne få et offentlig tannhelsetilbud, og vi vil opprettholde dagens tannlegekontorer.
- kreve at foretaksmodellen må avvikles. Sykehusdrift må igjen bli underlagt demokratisk folkevalgt forvaltning. Vi vil ha med fagorganisasjoner og pasientorganisasjoner i å gjenoppbygge et tillitsskapende offentlig helsetilbud.
- at helsetjenester som brukes ofte, må ligge nært de som trenger det. Utdanning og rekruttering til helsefagene må styrkes; desentralisert helsetilbud krever at vi har nok tilgjengelig kompetanse ute i distriktene.

Skole og opplæring

Miljøpartiet De Grønne vil ha en skole som fremmer mestring og læringslyst. Vi vil at skolen skal være forankret i et helhetlig menneskesyn og kan ivareta mangfoldet av elever. Fravær, frafall og lite læring kan bare forebygges ved å gjøre skolen bedre for flere.

Dagens skole skaper for mange en følelse av å ikke strekke til. Et lykkelig menneske får anledning til å bruke både praktiske, estetiske, kreative, sosiale og faglige sider. Vi mener at utviklingen av mennesket skjer i et samspill mellom familie, fritid og skole. Vi ønsker å styrke innsatsen for elevenes psykiske og fysiske helse.

Miljøpartiet De Grønne vil ikke åpne for helt fritt skolevalg. Noen plasser må være forbeholdt lokale søkere, så de slipper ufrivillig flytting.

Det er i kombinasjonen av ulike utdanninger at framtiden til fornybarsamfunnet ligger. I denne kombinasjonen er teoretisk og praktisk fagkunnskap og kompetanse like viktig, og vi kommer til å trenge flere dyktige fagarbeidere. Vi vil føre en politikk for fag- og yrkesopplæringen som sørger for at vi har god rekruttering til de avgjørende oppgavene for framtida. Yrkeskompetansen må utvikles i takt med næringslivets økende bidrag til bærekraftig utvikling. Vi ønsker å videreføre arbeidet med [kompetanseforum Arktis](#).

Frafallet i videregående skole er for høyt. Miljøpartiet De Grønne vil satse på god rådgivning og flere muligheter til å gjennomføre og fullføre videregående utdanning. Alle elever skal ha rett til å fullføre videregående skole, ikke bare starte, uansett hvor lang tid det tar. Å snuble eller måtte ta en omvei er en viktig

del av læringsprosessen.

Miljøpartiet De Grønne vil

- at flest mulig elever kommer inn på sitt førstevalg nært sitt hjemsted.
- sørge for at yrkesfag blir mer attraktivt for unge ved å styrke informasjonen til ungdomsskoleelever om yrkesfaglige linjer. Det er stort behov for fagarbeidere og det er avgjørende at flere velger yrkesfag. Elevene får en praktisk skolehverdag og en sikker jobb for framtida.
- prioritere at de yrkesfaglige skolene får økte ressurser til oppgradering av undervisningsutstyr, og at elevene får tilgang til fagrom og verksteder som imøtekommer behovene til den enkelte fagutdanning.
- jobbe for at alle elever skal få undervisning av kvalifiserte lærere.
- styrke kunsthøgskole og kreative fag som er viktig i utviklingen av fremtidssamfunnet - for å stimulere til kreativ tenkning og innovasjon, og for å skape næringer som ikke er basert på materiell vekst.
- få større fokus på reparasjon og gjenbruk i yrkesutdanning.
- sikre god oppfølging av elever som faller ut av utdanningsløpet sitt.
- støtte tiltak i regelverket som sikrer bedre mulighet for individuell vurdering når det gjelder fraværs grensen.
- innføre en lærlinggaranti i samarbeid med utdanningskontor og næringsliv i fylket.
- jobbe for at fylkeskommunen i større grad ansetter lærlinger i jobber som kan utføres av lærlinger.
- sørge for gratis mensprodukter på alle videregående skoler.
- støtte prøveprosjekter med skolestart seinere på dagen for videregående skole.
- sørge for at alle har en trygg skolevei, og sikre gratis kollektivtransport til skolen for alle skoleelever og lærlinger som ikke bor innenfor trygg gang- eller sykkelavstand.
- at det lokale helsetilbudet må gi rom for at de ansatte kan utvikle seg i sitt fag. Det må være gode hospiteringsordninger for utveksling av kompetanse.
- forby videoovervåkning og narkotikasøk i skoletida.

Næringsutvikling

Den norske økonomien må fortsatt bestå av en bred miks av flere næringer, inkludert industri. Alle næringer skal gis mulighet til å bidra til en utvikling som ivaretar både mennesker, miljø og økonomi i et langsiktig perspektiv.

Våre nordnorske fortrinn er ren natur og fantastiske råvarer, og store deler av vår landsdel er kulturlandskap der mennesket lenge har hatt en viktig rolle. En satsing på fiskerier, jordbruk og utmarksbruk er en forutsetning for å skape livskraftige samfunn i hele fylket. Nye næringer skal ikke fortrenge

eksisterende bærekraftige næringer. Vi skal være bevisste brukere av fornybare ressurser, og Troms og Finnmark må derfor som hovedregel forvaltes etter prinsippet om vern gjennom bruk.

Prinsippet om mangfold må styrkes også i næringsutvikling, for å unngå økonomisk sårbarhet knyttet til få og store enheter – dette er spesielt viktig i Nord-Norge med små steder og spredt bebyggelse. Det samme gjelder støtte til prinsippet om lokalt eierskap for å sikre lokal verdiskapning.

Landbruk, utmark og reindrift

Matvaresikkerhet er viktigere enn noensinne, og det er behov for at framtidens mattilgang dreier fra global til å bli mer lokal. Nord-Norge er velsignet med fornybare matressurser både til havs og på land. Selv langt mot nord har vi næringsrikt jordsmonn og gode vekstforhold for mange verdifulle planter og vekster som egner seg som mat for både mennesker og dyr.

I en verden med økende ressursknapphet er det avgjørende at vi produserer mat der forholdene ligger til rette for det. Lokal matproduksjon reduserer også karbonavtrykket knyttet til transport over lange avstander, minsker behovet for plastemballasje og skaper viktige jobber i mange nordnorske samfunn.

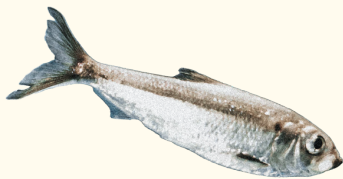
Miljøpartiet De Grønne er bekymret for nedgangen i antallet aktive utøvere innen landbruk og beitenæringer. Vi ønsker å legge til rette for et mangfold av matproduksjon i Troms og Finnmark – med plass for de mange små utøverne og i balanse med naturen.

Miljøpartiet De Grønne vil

- praktisere et strengt jordvern og vern av beiteland og myr.
- restaurere historisk jordbruksareal, myrer, våtmarksområder og elver.
- styrke og videreutvikle samiske tradisjoner knyttet til reindrifta og jobbe for å unngå både overbeiting og nedbygging av reinbeite.
- støtte tiltak for å øke matproduksjonen i bynære strøk, og ta vare på matjorda.
- stanse oppdyrking og nedbygging av myr og våtmarksområder, som i tillegg til sitt arts mangfold også er lager for store mengder karbon. I stedet vil vi prioritere vedlikehold og bruk av eksisterende beiteland og kulturmark for grasproduksjon som i dag ligger brakk eller gror igjen.
- øke den reelle selvforsyningsgraden, og begrense bruken av importert kraftfôr.
- jobbe for et landbruk som gir lavere klimagassutslipp og drives etter økologiske prinsipper.
- sikre at skogvirke i vår region i større grad verdsettes og forvaltes som karbonbinder.
- jobbe for vern av minst 10 % av skogarealene i vårt fylke, i tråd med nasjonale målsettinger.

- støtte bønder som gjør en ekstra innsats for bevaring av naturlig og rikt jordsmonn og et mangfold av pollinerende insekter.
- arbeide for andelslandbruk, småskalaprodusenter og gode omsetningsmuligheter for landbruks- og utmarksprodukter, som *Bondens marked* i alle kommuner i Troms og Finnmark.
- sikre plass til rovdyr i norsk natur gjennom praktisk og økonomisk støtte til konfliktdempende og forebyggende tiltak opp mot beitenæringene, slik at fellingstillatelser blir siste utvei.
- være en pådriver for at reindriftsloven revideres, og spesielt må man stanse ordningen med forholdsmessig reduksjon som rammer de minste utøverne hardt.
- satse på videreutvikling og markedsføring av våre unike arktiske vekster og produkter.
- fremme mer lokal matauk, og støtte opplæring i høsting og konservering i samarbeid med bærere av tradisjonell kunnskap.
- tilrettelegge for mobile slakterier.
- være restriktive til bruk av kjøretøyer på barmark og i våtmarksområder.

Fiskeri

Havområdene utenfor Nord-Norge er en fornybar gullgrube, der rike marine ressurser har lagt grunnlaget for både verdiskaping, sysselsetting og samfunnsbygging lokalt, regionalt og nasjonalt i mer enn 1000 år. De kystnære fiskeriene har vært selve fundamentet for framveksten av Norge som havnasjon – slik de også skal være det i uoverskuelig framtid.

Miljøpartiet De Grønne ønsker en bærekraftig høsting av havets ressurser som ivaretar det marine økosystemet og sikrer sysselsetting og verdikjeden fra fjord til bord (fra sjark til sjømatrestaurant). Å sørge for en livskraftig kystfiskeflåte er en investering i livskraftige samfunn langs hele kysten av Troms og Finnmark – og i landet for øvrig.

Miljøpartiet De Grønne vil

- sørge for at fiskekvotene går tilbake til fellesskapet, i tråd med havressursloven. Vi er også positive til grunnrentebeskatning, høyest for de fartøyene som ikke bidrar til lokal bearbeiding og verdiskaping.
- sørge for at en større andel av verdiskapingen fra fiskeriene tilfaller kystsamfunnene, blant annet ved å jobbe for at mer av produktforedlingen skjer lokalt.
- sikre at deltakerloven, råfiskloven, havressursloven, fiskesalgslagsloven og leveringsplikten videreføres og håndheves til det beste for kystsamfunn og fellesskapet.
- legge til rette for å kunne kombinere fiskeryrket med andre yrker.
- styrke og videreutvikle sjøsamiske fiskeritradisjoner.

- vurdere lokale forvaltningsmodeller eller fiskersamvirker i fjordene, slik at man kan investere i å bygge opp bestander uten å møte allmenningsproblematikk.
- tilrettelegge for og oppfordre til at det etableres lovlig omsetning av rund og foredlet fisk direkte fra båt.
- styrke Fiskerioppsynets lokale tilstedeværelse langs hele kysten og trappe opp arbeidet med å forebygge ulovlig fiskerivirksomhet.
- regulere turistfisket strengere for å minimere risikoen for uopprettelig skade på lokale bestander.
- jobbe for at flere fiskerihavner i Troms og Finnmark innlemmes i *Fishing for Litter*, og oppfordre fiskere til å benytte seg av slike mottak i kampen mot marin forøpling.
- kreve at høsting av raudåte og andre nøkkelarter i det marine økosystemet konsekvensutredes før tillatelser gis og aktivitet igangsettes.
- tilrettelegge for at flere lite utnyttede ressurser kan gi grunnlag for nye marine næringer, men alltid med kunnskap om livshistorie, bestandsestimat og bærekraftig uttak i bunn.
- jobbe for mer fleksible kvoteordninger som sikrer økt utnyttelse og verdiskaping av allerede fangstet biomasse som i dag går til spille.

Havbruk

En bærekraftig havbruksnæring må ha nulltoleranse for rømming, lus og ressurser på avveie, ha fokus på dyrevelferd og sikre at fôret som anvendes, produseres uten å belaste den marine næringskjeden eller beslaglegger jordbruksareal i andre land. I tillegg må man i den bærekraftige utviklingen av næringen hensynta naturmangfoldsloven og ivareta innbyggernes tilgang på naturområdet av rekreasjonell verdi.

Miljøpartiet De Grønne vil stille krav og bruke målrettede tiltak for å sikre utviklingen av en bærekraftig havbruksnæring som ivaretar både miljø- og samfunnshensyn i Troms og Finnmark. Vi vil derfor sikre en gradvis overgang til lukkede anlegg, styrke arbeidet med å utvikle en mer bærekraftig fôrproduksjon og sikre en rettferdig grunnrente slik at en større andel av verdiskapingen tilfaller vertskommunene.

Miljøpartiet De Grønne vil

- utarbeide en tiltaksplan som gjennom målrettede støtteordninger, avgiftsmodeller og konsesjonsbetingelser stimulerer havbruksnæringen til å utvikle seg i tråd med Norsk Industris målsetting om null rømming, null lus og null ressurser på avveie.
- jobbe for at import av kraftfôr (soya) til oppdrettsfisk reduseres.
- etablere utdanningsløp for en framtidsrettet og bærekraftig havbruksnæring.

- oppfordre til at kommunene gjennom sine kystsone- og arealplaner setter strenge og ryddige miljøkrav til havbruksnæringen i tråd med mulighetene i plan- og bygningsloven.
- i samarbeid med kommunene utvikle programmer for å øke tilveksten av villfisk i fjorder.
- innføre systemer for merking av oppdrettsfisk basert på best tilgjengelig kunnskap, for slik å kunne skille rømt oppdrettslaks fra villaks og for å få tydeliggjort ansvarsforhold ved rømminger.
- støtte utviklingen av bærekraftig dyrking av fôrorganismer som representerer et alternativ til uttak fra den marine næringskjeden, som produksjon av marine mikroalger og krepsdyr.
- støtte innovasjonssystemer som omgjør karbondioksid fra industriaktivitet til biologisk materiale (CCU).
- styrke bærekraftig og kunnskapsbasert produksjon av tang, skjell og andre marine arter i tråd med lokalt arts mangfold og innenfor landsdelens naturgitte rammer.
- utrede mulighetene for å drive integrert havbruk der flere marine arter produserer i samme system etter bærekraftige prinsipper.
- etablere nye arbeidsplasser og verdikjeder knyttet opp til resirkulering av avfall fra oppdrett som kan nyttiggjøres i videre matproduksjon, gjennom blant annet hydroponi og/eller akvaponi. Eksempelvis kan avføring fra oppdrettsfisk omgjøres til biogass (metan).

Olje-, gass- og mineralutvinning

Verdiskaping fra olje og gass, og god fordeling av disse inntektene, har vært viktig for sysselsetting og velferd i Nord-Norge og Norge for øvrig. Også mineralutvinning har en lang historie i Norge. De fleste kjenner noen som har jobbet i disse næringene, eller har jobbet der selv – ingeniørbragdene som er utført har blitt en del av vår felles kulturarv.

I tiårene framover må de fossile energikildene fases ut til fordel for fornybar energi, dersom vi skal unngå de verste scenarioene av klimaendringer. Norge har et ansvar for å gå foran i denne omstillingen, både på grunn av klimagassutslippene vi allerede har forårsaket gjennom vår olje- og gasseksport til andre land, og fordi vi i Norge har større muligheter til å omstille oss enn de fleste andre land har. Vår største kunde av fossil energi, EU, er i tillegg allerede godt i gang med å vedta politikk som akselererer omstillingen. Miljøpartiet De Grønne mener at en mer aktiv politikk må føres, både for å sikre at vi ikke binder oss til olje og gass for lenge, og for å sikre at vi utnytter naturgitte fortrinn til verdiskapning og sysselsetting. Ved all etablering av ny kraftproduksjon må hensyn til natur og biologisk mangfold veie tungt.

Også i en verden basert på fornybar energi er det behov for ulike mineraler, særlig metaller. I størst mulig grad bør denne etterspørselen dekkes av materialgjenvinning og mer sirkulære verdikjeder. Inntil man har kartlagt konsekvenser ved mineralutvinning fra havbunnen, bør eventuelle nye

etableringer av gruveanlegg skje på land – under strenge miljøkrav.

Miljøpartiet De Grønne vil

- satse på næringsutvikling i Nord-Norge uten å forbruke eller å ødelegge det naturgrunnlaget og naturlandskapet som finnes, og bruke statlige stimulerings- og investeringsmidler til dette.
- gjennomføre en kartlegging med bred innbyggerinvolvering med mål om å definere "grønne næringer i Nord-Norge". Hva vil vi bygge framtiden på?
- gjennomføre en kartlegging av fremtidig energibehov med bred innbyggerinvolvering og etterfølgende strategisk prioritering av næringer.
- tilrettelegge for nyskaping, gründere og forskning knyttet til grønne løsninger.
- etablere et program for grønn industrisatsing innen både eksisterende og nye næringer i Troms og Finnmark.
- bruke energiressurser for å skape bærekraftige næringer og industri, og ikke til utvinning eller foredling av olje og gass.
- stanse subsidiering av karbonbaserte næringer som olje- og gassutvinning.
- stanse all leting og utvinning av olje og gass i arktiske farvann med Wisting-feltet som en viktig symbolbærer.
- ha spesiell oppmerksomhet og bruke føre-var-prinsipp i etablering av næringsvirksomhet som bygger på forbruk av natur- og kulturlandskap, forurensende næringer på sjø og på land, og spesielt etableringer i reindriftsområder.
- styrke prinsippet om vern fremfor forbruk i alle næringer og utbygginger - i både natur-, kultur- og bylandskap.
- utnytte mulighetsrommet i loven for å kunne stille betydelig strengere krav til utredning av konsekvenser for naturlandskap, plante- og dyreliv ved alle større utbygginger.
- forby all dumping i sjø, og forbud mot åpne gruveanlegg.
- innføre moratorium på utvinning av mineraler på havbunnen.

Reiseliv

En stadig større del av økonomien er knyttet til reiser. Særlig har det opplevelsesbaserte reiselivet hatt en økt sysselsetting og utvikling i Nord-Norge.

Økningen i turisme skaper store klimautfordringer. Det gir også økt slitasje på landskap, natur og lokal infrastruktur og kan gå ut over lokalbefolkningens behov. Videre utvikling innen reiselivet må derfor skje på en bærekraftig måte for å unngå skadelig masseturisme.

Troms og Finnmark har unike og eventyrlige opplevelser å by på, og vi skal være stolte av lokalsamfunnenes identitet. Reiselivet skal fokusere på kvalitet og ekte

opplevelser med utgangspunkt i lokalmiljøenes kultur, historie, ressurser og kulturarv.

Miljøpartiet De Grønne vil

- øke eksklusiviteten som reiselivsfylke gjennom en overordnet satsing på ekte kultur- og naturbaserte opplevelser.
- jobbe for at alle klimagassutslipp fra reiselivet skal registreres og reduseres, herunder cruiseskip og flyreiser til/fra regionen. Strategien bør være å øke antall gjestedøgn og verdiskapning fra den individuelle turisten fremfor å øke antall turister, siden langdistansetransport til/fra regionen er en vesentlig årsak til reiselivsrelaterte utslipp.
- støtte reiselivsbedrifter og destinasjoner som har en målrettet satsing på helhetlig bærekraft. Det vil si bedrifter som hensyntar alle aspekter av bærekraftsbegrepet; miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft.
- ta i bruk regionens potensial for økoturisme og gårdsturisme.
- markedsføre og støtte nordnorsk matkultur, håndverk og design.
- legge spesielt til rette for etablerervirksomhet basert på samiske og kvenske tradisjoner og uttrykksformer.
- at fylkeskommunen må jobbe aktivt med å utvikle et bestillingssystem for regionbuss og hurtigbåt, for å muliggjøre at turistene kan planlegge turen og lettere benytte seg av kollektivtilbud.
- jobbe for en bærekraftig besøksforvaltning som sikrer at det ikke blir for stor slitasje på lokalbefolkning, infrastruktur og natur.
- innføre en turistskatt for å drifte nødvendig avfallshåndtering, toalettfasiliteter, og annen infrastruktur.
- at fylkeskommunen skal være en pådriver for at infrastruktur og transportmåter brukt av reiselivsnæringen til lands og til vanns i Troms og Finnmark skal elektrifiseres.
- at fylkeskommunen skal være en pådriver i arbeidet med å elektrifisere cruisebåthavnene innen 2025, og slutte seg til felles standarder for klima- og miljøkrav i norske havner slik mange byer og verdensarvsteder har gjort.
- etablere regionale samarbeidsnettverk med frivillige lag og foreninger, kulturlivet og reiselivsnæringer for å utvikle gode opplevelsprodukt.

Kultur og kreative næringer

Kulturell utfoldelse og kulturproduksjon er en bærebjelke i en grønn økonomi som gir overskudd av ikke-materielle opplevelser og aktiviteter – av både individuelle uttrykk og personlig realisering, samt som bærer av historiske og samtidige kollektive erfaringer.

Samtidig er det en forutsetning at økonomien dreies fra primært å produsere råvarer og materielle verdier, over til produksjon av kulturverdier og opplevelser. Det er derfor en prioritet å stimulere alle former for kreative næringer og kulturprodusenter i landsdelen.

Miljøpartiet De Grønne vil

- styrke driften av samiske og kvenske teater og kulturinstitusjoner.
- støtte samisk og kvensk kulturaktivitet, samt andre minoritetskulturer, også tverrkulturelle samarbeidsprosjekter som kan skape større forståelse og mangfold i befolkningen.
- styrke bibliotekene som inkluderende og flerspråklige møteplasser.
- styrke driften av de profesjonelle kulturinstitusjonene i landsdelen.
- etablere fond for stimulering av etablering og drift av kreative næringer og kulturproduksjon, både for utførende aktører og ledelse.
- satse på det frie kulturlivet som engasjerer bredt i befolkningen og gir stort mangfold og opplevelser selv med små ressurser.
- satse på kulturaktivitet og kulturproduksjon fremfor kostbare nye kulturbygg.
- etablere økonomiske insentiver for kulturaktiviteter både i byene og i distriktene.
- styrke kommunale kulturskoler og senke prisnivået for at alle unge skal kunne delta.
- utvikle støtteordninger for reisende kulturaktiviteter og samlinger på tvers av regionen og for hele Nordkalotten.
- styrke kulturminnevern (også det ikke-materielle) og se kulturarven som en viktig del av en integrert natur- og kulturforståelse – både historisk og for fremtiden - også gjennom etablering av flere og større kulturlandskap.
- styrke, støtte og utvikle kultursamarbeid over landegrensene.
- øke bruken av samisk og kvensk språk i det offentlige rom også gjennom økt støtte til oversettelse av litteratur og film, spesielt rettet mot barn og unge.
- sikre forutsigbar og likeverdig finansiering av organisasjoner, foreninger og festivaler som mottar fast driftstilskudd fra fylkeskommunene i dag.
- bruke støtteordningene til festivaler for å stimulere til økt fokus på bærekraft i alle deler av slike arrangementer.
- bevare truede immaterielle uttrykk, som tradisjonell sang, dans og håndverk, gjennom fylkeskommunale støtteordninger eller garantilønn for utøvere.
- prioritere kulturminneforskning på klimatilpasset bygnings- og fartøyvern, klimapåvirkning på kulturminner, minoriteters kulturarv og urfolks/samisk kulturarv.

Beredskap

Vi anerkjenner at selvforsyningsgraden, både nasjonalt og lokalt, er en viktig del av vår beredskap. Den lave selvforsyningsgraden er en trussel mot sikkerheten. Fylkeskommunen skal ha en aktiv rolle i å styrke jordvernet for å sikre lokale matressurser.

Miljøpartiet De Grønne vil

- kartlegge mulighetene for og truslene mot lokal matproduksjon, herunder nye arter og driftsformer. Fylkeskommunen må ha en aktiv rolle i å omstille jordbruket til fremtidens behov og utfordringer.
- kartlegge beredskapssituasjonen rundt om i fylket, og synliggjøre de lokale særegenhetene knyttet til blant annet sikkerhetssituasjonen og klimaendringer.
- jobbe for å utnytte mulighetene i restråstoff.
- styrke Kystvakta og kystberedskapen.